

EGYHÁZ-TÖRTÉNELMI ADATOK.

XXXIV.

Egy adat széplaki ekklezsiánk történetéhez.

KÖZLI SIMÉN DOMOKOS.

Széplak a jeles Horváth család ős fészke. Ugy látszik, hogy e család már az unitarismus hajnalán unitáriussá lett, s birtokán ekklezsiát alapított. Egyházi történet-íróink szerint Enyedi György püspökségében 1595-ben Ráczkövi Gáspár volt rendes lelkésze. Azóta e család hatalmas és buzgó támogatója volt említett ekklezsiánknak. Támogatta, védelmezte és gyarapította jó és bal sorsban egyaránt. A támogatásra pedig soha sem volt akkora szüksége, mint mikor a 17 száz végén és a mult száz elején az üldözések majdnem mindenünkből kifosztottak, s hiveink az egyház-történetben hallatlan áldozat-készséggel siettek a rajtunk ejtett sebek gyógyításához.

Az alább következő okirat a széplaki Horváth családnak ama nemes áldozat-készségéről tanuskodik, melylyel a széplaki ekklezsiánktól elfoglalt templom helyébe új templomot épített, s valamint az ekklezsiát, ugy a papságot adományokkal látja el.

Nos Franciscus Primus, Divina Favente Clementia, Austriae Imperator, Hungariae, Bohemiae etc. Rex Apostolicus, Archi-Dux Austriae, Dux Lotharingiae et Salisburgi, Magnus Princeps Transanniae, et Siculorum Comes etc.

Damus pro memoria per praesentes quibus expedit Universis et singulis, quod Nobis Die vigesima prima Mensis Februarij, Anni Currentis Millesimi Octingentesimi Noni, stante videlicet Termino Celebrationis et Cursus Judiciorum in Tabula nostra Regia in Transannia, et partibus eidem reincorporatis Judiciaria, juxta Caesareo Regio Principalem, e Consensu Universorum Statuum et Ordinum Trium Nationum, antelati Principatus Nostri Transanniae, et Partium eidem reincorporatarum factam Ordinationem, per distin-

ctas Periodos Continuae, ac proxime a Dominica Invocavit usque ad Dominicam Judica, in Libera Regiaque Civitate Nostra Marus Wásárhely durante, ad quam utpote Tabulam Nostram Regiam Judiciariam, Causae Fidelium Nostrorum Regnicolarum Tranniae, et partium eidem reincorporatarum, e publica et approbata eorum Consuetudine, tam per formam brevium Judiciorum, quam etiam Longo Litis processu determinari et adjudicari solitae (exceptis Diaetalibus) Universae generaliter fuerant prorogatae, una cum Fidelibus Nostris nobis dilectis: Spectabili ac Magnifico Comite Gabriele Haller de Hallerkő, Consiliario Nostro Regio, ac praefatae Tabulae nostrae Regiae Judiciariae in Persona nostra Praeside; Magistrisque nostris Protonotariis ac Juratis eiusdem Tabulae nostrae Judiciariae Assessoribus, pro faciendo Causantibus Judicio moderativo, in saepius iterata Tabula nostra Regia Judiciaria, pro Tribunali sedentibus et Constitutis, facta primum prae Foribus Litigantium, uti moris est, et Consuetudinis receptae, legitima per Nobilem Valentinum Veress, praedictae Tabulae Nostrae Regiae in Trannia Judiciariae, Scribam ac Juratum Notarium proclamatione, Generosus Alexius Daniel Senior de Vargyas, tamquam Supremus Curator Ecclesiarum, et Scholarum in Magno Tranniae Principatu Unitariarum exhibuit et praesentavit Nobis Literas quasdam super suscepta per Dominos Petrityevith Horváth de Széplak, Obligatione Conservationis et sustentationis Templi ac Ecclesiae Unitariorum Széplakiensis, sub subscriptionibus, et sigillis Nicolai Senioris et Junioris, Balthasaris et Georgii singulorum Petrityevit Horváth de Széplak, Anno Millesimo Septingentesimo, Die Vigesima Septima Mensis Junij emanatas; Petens Nos debita cum Instantia humilime, quatenus Nos easdem transsumi, et transcribi, Praesentibusque Literis nostris patentibus verbo tenus inseri inscribique facientes, eidem pro futura Cautela necessarias, sub Sigillo nostro Judiciali et Authentico Trannico, extradari et emanari facere dignaremur; Quo audito, Fidelis Noster Generosus Nicolaus Petrityevit Horváth de Széplak, Tabulae nostrae Regiae in Trannia et Partibus eidem reincorporatis Judiciariae Actualis Assessor, tanquam praementionati Balthasaris Petrityevit Horváth Nepos, petiit paria earundem Litterarum supra specificatarum; quibus eidem de Jure Concessis; Litterarum earundem tenor et verbalis Continentia sequitur hunc in modum:

Az mi jó Istenünk segedelméből ő Felsége szent tiszteletére,

az ő áldott Fia az Ur Jézus által Templomot építvén, itt Széplakon, Küküllő Vármegyében, szükség ezeknek lenni.

Az mint édes Eleink, Bátyáink, néhai Petrityevith Horváth, Kozma és Ferencz uramék jóvallások és tettzések is volt, és usu is roboraltatott, az Széplaki Horváth rész jószág mindenféle dézmát a paraszt földekből, akár nyilas, akár írotvány földek légyenek azok, adja megirt Széplaki Unitárius Papnak bériben; hogyha azon paraszt földekben a Dnus Terrestrisek magoknak colalnak (tsak legyen Conscientiose) abból dézmát a Papnak ne adjanak, hanem (ut supra) a mely földeket a paraszt emberek colalnak, abból járjon mindenféle dézma az Unitarius Papnak.

Ha mi Nemes Földet a paraszt ház helyek után szakasztottak eddig eleink, vagy ezután is szakasztának maradéink, azok már paraszt földé lévén, azokból is tartozzanak kiadni a dézmát a parasztok.

A mely szántó és kaszáló földek szakasztattak eddig az Unitárius Papság ház helye után, ezután is azok a földek in perpetuum azon Papság ház hely után járjanak, melyek ezek: A Felső Forduloban egy szántóföld, a rét szélyben, melynek szomszédja az Ország Utja felől Ignát János, Nemzetes Désfalvi Simon Mihály uram Jobbágyának szántófölde; a rét felől való szomszédja, Petrityevith Horváth Boldizsár ur szántó föld; Kaszáló hely ugyan a Felső Forduloban a Küküllőre menyen véggel, melynek szomszédja, Szent László felől Koncz István, Petrityevit Horváth Miklós Ur Jobbágyának Kaszáló réte; Széplak felől való szomszédja a Falu Közönséges Kaszáló réte. Az Also Forduloban vagyon egy szántó föld az also Telkenn aloll, melyet a Hederfájára menő Ország utya ketté szakaszt, melynek Hederfája felől való szomszédja, Tolán Mihály Petrityevith Horváth Miklos ur Jobbágyának szántó föld, Széplak felől való szomszédja Máylát János Petrityevith Horváth Boldizsár ur Jobbágyának szántó föld; Kaszáló az Also Forduloban a vizen túl való réten le a Küküllő mellett, melynek szomszédja edgyfelől a Küküllő, másfelől Petrityevit Horváth Boldizsár ur Nemes Kaszáló réte.

Az három részre való Udvari Birák fele dézmát tartozzanak adni a Papoknak.

Bora az három részről a Papnak járjon harmincz veder esztendőnként, az dézma boron kívül, az egészben övé legyen.

Minden Horvák részen való házas Jobbágy esztendő alatt egy-

egy szekér fát tartozzék az Unitárius Papnak vinni, quietantiát vévén rolla a Paptól.

Valamely Dézma hol jut, onnét vigye meg a szegénység, ne cserélye, berélye, ha ki ez ellen tselekedik, vagy buzáját s egyéb gabonáját eltitkolja, tizenkét Forint legyen a büntetése, melynek harmada az Unitárius Papé legyen, Két része a Széplaki Unitaria Ecclesiájé.

Valamely paraszt ember a Pap hire s engedelmé nélkül a buzáját dézmálatlan magának béviszi, három forintal büntetődjék, melynek is harmada az Unitárius Papé, két része a Széplaki Unitaria Ecclesiájé legyen; Az Pap is Kilencz Kalongya buzáját a szegény embernek, ha meg szorul, engedje bevinni, tsak a szegény ember is adja értésére a Papnak.

Hordásnak idején ha lehet egyszersmind hordják bé a dézmát; Asztag rakora, s fedésre a Papnak legyen gondja.

Ezen fizetésből, ha akar a Pap maga mellett Cántort, harangozot tartani, szabadságában ályon, de az Unitaria Ecclesia magát arra nem igéri.

Ha Maradékink Mestert akarnak tartani, lássák, mü pro tempore ígértünk volt a Mesternek buzát Gel. 30. a magunk majorságából, ez mellett Contentálja illendőképben a Mestert az, a ki nek Fiait tanította, fát ezen Mesternek minden két házas paraszt ember a Horváth részből egy szekérrel adjon.

Kit Isten távoztasson, ha itt Széplakon az mü Unitar. Religionk, vagy edgy, vagy más uton ugy megaprosodnak, változnak, hogy Papot nem tartanának vagy tarthatnának, annál inkább, ha az mü maradékink Apostataságra deficialnának, tehát in hoc rer. statu, a Küküllő vámegeyebeli Közelebb levő Unitar. Ecclesiából járjon ide a Pap, ha léssen, itt Széplakon vagy egy halgatója, s akkori Püspök az egész Synattal együtt disponáljon illendő fizetést az ide járandó Papnak az megirt dézmából, a több dézmát peniglen disponálják a legszükségesebb helyre Egyházi Szegények vagy Schola szükségére, a hová kivántatik, ugy hogy, az megirt Széplaki dézma az megirt Horváth részből soha semmi időben Prophanus usura ne fordittassék; remélvén Kegyelmes Koronás Királyunk Kegyelmes Protectioja alatt megmaradhat ezen mü dispositionk, mivel ő Felségétől megváltván pecuniaria solutione a dézmát, szabadok voltunk ez szent szükségre fordítani, maradékink is szabadok léssenek, sőt ehez is tartsák magokat, lelkekre kénszerittyük.

A székek ugy légyenek az Ujj Templomban, az mint Püspök Uramék disponálták, maradékink között is.

Az Templomban a modo imposterum major natu üljön nevezetesebb székben mind Férfiak, s mind Asszonyok részéről, hanem ha az Isten a közönséges állapottyoknál felyebb emelné valamelyiket, az ő szabados Uri dispositioja szerént, abban is kövesse az, az alázatosságot az Ur Christus parancsolattya szerént, az mennyiben követheti, a közönséges szertartásra nézve.

Az mű jovallásunkból, maradékink is, mint magunk, halott yok esvén, mig Koporsóban tészik az testet, az háznál légyen, Koporsoba tévén, ének szoval, harangozással kísérik a Templomba, s onnét temessék el, sokáig ott nem tartván, a botránkozásnak eltávoztatására, Koporsojokra czifraságot, Czimert ne rakjanak, ezüst szegyet ne csináltassanak, bakatsinnal vonják bé, ha megállapodott idejü halott yok léssen, edgy szoval mindenekben alázatosságot mutassanak.

Hasonloképpen a Keresztségek is Templomban peragaltassanak.

Karátson előtt egy hónapot arra forditunk több Possessor Atyáinkfiaival edgyütt, hogy az Unitár. Egyház számára kortsomárolhassanak.

Az Papság ház, Templom, Czinterem, Schola ház körül valo építést edgyütt peragaljanak, peragaltassanak Maradékink, ha edgy-mást szerető, edgy-mást értő Atyafiak léssnek, véghez vihetik, az Isten áldását is ugy remélhetik, különben, ha veszekedő Atyafiak léssnek, rajtok történik meg amaz szo: Concordia res parvae crescut, discordia maximae labuntur. Erre valo fő gondviselés mindenkor a nagyobb Atyafié légyen, gondviseletlenségéről az ő lelke ad számot.

Egyház fiat is tégyenek.

Mindezeknek praestálására, mű, kik mind eddig Isten jovaltából Testben és Lélekben Atyafiak vagyunk, Magunkot s Maradékinkat kötelezzük, sőt ha valamelyikünk, vagy magunk, vagy Maradékink ez Istenes dolgot violalni akarná, a többi meg ne engedjék, lelkek veszedelme alatt, annál inkább, ha valamelyik közüllök a mű szent Vallásunkat ez világi tekintetre nézve változtatná, és e szent dolgokban akadályoskodnék, elhittük, az Isten ítélete is reá szál, mű is azt akarjuk, hogy a mű világi Kereszményünkben részes ne légyen. Amen! Amen!

A Széplaki Unitaria Ecclesia belső javai eddig ezek: Edgy ezüst pohár, kívül belől aranyas, arra edgy ezüst aranyas tányér, edgy on tányér, Két On kanna, egy asztalra valo gyolcs abrosz, egy Keszkenyő, egy éneklő székre valo kendő, egy kis harang, Két ujj szőnyeg.

A Széplaki Unitaria Ecclesia a Papjaitól ezeket megkívánja:

A Széplaki Unitarius Pap jozan életű, jo példa ado, a tanításban, feddésben szorgalmatos légyen, hásártos, veszekedő, világot üző, ekére kezeit vető, usorás ne légyen, Contentus légyen a maga Salariumával, minthogy Contentus is lehet, ha az Isten áldását adja az határon, Költségit szabván a jövedelemhez, Köntese decenter légyen mind magának, mind feleségének.

Soha maradékink részeges Papot itt ne tartsanak, hanem olyant, a ki bátran megfeddhesse őket részegségekről s egyéb vétkekről is.

Köteles légyen irásba letenni mig Széplaki Pap lészen, hányat, mikor, kit temet el, Templomból, s kit, s mikor keresztel.

Megkívánnyuk ezentul, hogy heted szakán egyszer Praedicationot tégyen a Pap, vagy reggeli könyörgés után Caputot olvasson, s magyarázzon, s mikor, mely napra jovalják Püspök és Esperest Uraimék.

Minthogy ez szűk határu hely, a Széplaki Unitarius pap sok lovat, marhát, Tehenet ne tartson, ne bajoskodjék véllé, szüksége is nem lévén reá.

Megkívántatik az is, hogy Szent György naptol fogva Szent Mihály napig a Leányokot, s az Ifjakat Vasárnapi Déleesti Praedicationot utántanitsa a Templomban. A. 1700 Die 27 Julij. Et subscriptum erat eisdem a sinistra: Széplaki Petrityevit Horváth Miklos m. p. ibidem paulo inferius: Széplaki Petrityevit Horváth Boldisár m. p. a dextra vero partibus e diametro Ifjabb Petrityevith Horváth Miklós m. p. paulo inferius pariter ibidem Petrityevith Horváth György m. p. Erantque sigillis singulorum usualibus super Cera nigra hispanica, inpressive Communitae et roboratae. Latere vero ab opposito scriptura erat sequentis tenoris: Ao. 1702 Die 23. Junij. Az Egyházfi Balog János által a Széplaki Unitaria Parochiához valo szántóföld, mely a Felső fordulon van; Bekes Ignat (ki T. Nemzetes Désfalvi Simon Mihály Ur Jobbágya) szomszédságában, így méretett fel: A felső vége a Csorgo felől huszon három öl. A közepe 27 öl, s három arasz. Az also vége az Oláh Pap Czinteme felől 32 öl.

Unde Nos petitione annotati Generosi Alexii Daniel Senioris de Vargyas, tanquam Supremi Curatoris Ecclesiarum ac Scholarum in M. Traniae Principatu Unitariarum, coram Nobis humillime facta, Clementer exaudita, et faventer admissa, praescriptas Litteras non abrasas, non Cancellatas, nec in ulla earum parte suspectas, et variatas, sed omni prorsus vitio et suspicione Carentes, de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, variationeque prorsus aequali transumi et transcribi, praesentibusque Litteris nostris patentibus verbo tenus inseri et inscribi facientes; Eidem Exhibenti, ut et paria earundem petenti, pro futura eorundem Cautela necessarias sub Sigillo Nostro Judiciali et Authentico Trannico extradandas duximus, et concedendas, Communi justitia et aequitate svadentibus. Datum in Libera Regiaque Civitate nostra Marus Vásárhely, Die Undecima Mensis Martij Anno Millesimo Octingentesimo Nono.

Lecta Coll. et Extrad. per
 Michaelem Sala m.p.
 de Enlaka Protonotarium.

(Hiteles másolata az E. K. Tanács levéltárában).

XXXV.

Özv. Gálfalvi Imréné sz. Sala Károlina
 alapítvány-levele.

Méltóságos és főtisztelendő E. K. Tanács!

Folyó évi jan. 16-ik napján Kolozsvárt hirtelen elhalt káli Nagy Sándor 1-ső gymn. osztálybeli tanuló emlékét azon főiskolában, melynek a szülők: káli Nagy Dénes és Gálfalvi Anna kipótolhatlan veszteségére elhunyt kedves fiu kitünő növendéke volt s egykor hitem és reményem szerint vallásközönségünknek is derék tagja válandott volna, megörökitendő, elhatároztam 500 ./. ötszáz frt alapítványt tenni, a következő feltételek mellett:

1-ör. Ezen alapítvány czime legyen és maradjon örökre: özvegy Gálfalvi Imréné szül. Sala Károlina által káli Nagy Sándor, az unitáriusok kolozsvári főiskolájában elhalt 1-ső gymn. osztálybeli tanuló emlékére tett alapítvány.

2-or. Az irt tőke állandóan megtartatván, annak 5% kamata, az-az 25 frt, adassék ki havonkint, egy évre az iskolai tanévhez

képest 10 hónapot számítva 2 frt 50 krjával, a fenn megjelölt helyen, egy jó magaviseletű, szegény s a lehetőleg kitűnő 1-ső gymn. osztálybeli tanulónak ösztöndíjúl, illetőleg segélypénz gyanánt, a 6-ik vagy eshetőleg további $\frac{1}{10}$ -ek a közpénztár javára maradván, kezelési költség czímen.

3-or. Az illető tanuló kijelölése, mint ez a Konecz-féle s más hasonló czélú alapítványokkal történik, az iskolai igazgatóság, — kinevezése a Mlgs E. K. Tanács jogkörébe tartozván.

4-er. Az alapítványt tevő 500 frt tőkeösszeg, mint egyenes tartozás ez idő szerint nálam marad, kötelezvéen magamat s netán örökösimet addig is, míg a tőkét kifizethetném, illetőleg befizethetnék, azt $5\frac{1}{10}$ -tal kamatozni vagyis 25 frt minden év szeptember 1-én a vallásközönség közpénztárába egyszerre befizetni.

5-ör. Végre, hogy alapítványom még ez iskolai évben folytatba indittassék, annak 1877 január 1-sőtől 1877 junius 30-ig járó kamatjában ide zárok 15 $\frac{1}{10}$ tizenöt frtot készpénzben.

Fogadja a Mlgs és Főtisztelendő E. K. Tanács e szerény alapítványomat, mint szent vallásunk iránt melegen érző s a sok veszteség sulya alatt csak az Istenben való rendithetetlen hit által támogatott lelkem jó indulatának nyilvánulását, melylyel ha a magam könnyeit fel sem is száríthatom, s a szülők bánatát el nem vehetem, de az idők során át számos tanuló ifjunak szegény sorsán némileg enyhíteni és sok szülő szemébe hála és örömkönyeket falkasztani reméllem. *)

Teljes tisztelettel lévén a

Méltóságos és Főtisztelendő E. K. Tanácsnak

Harczón, 1877 április 1. napján

Özvegy Gálfalvi Imréné
sz. Sala Károlina.

*) Szivünköl ohajtjuk, hogy a nemes aszszony minél hosszszasabban legyen tanuja jótéteménye áldásos hatásának. — Szerk.